

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 9 Temmuz 2019

İki başarı Öyküsü

AKP ekonomi yönetimince dile getirilen iki adet “başarı” öyküsü var: enflasyon gerilemekte ve cari işlemler açığı kapatılmakta hatta fazlaya dönüşmekte. Bu yazıda bu iki savı tartışacak ve aslında olan bitenin krizin geriletilmesi değil, bilakis biçim değiştirerek derinleşmesi anlamına geldiğini açıklamaya çalışacağım.

Enflasyon ve baz etkisi

Önce okurlarımdan özür dileyerek, şu çok basit ama gerekli teknik örneği paylaşmama izin veriniz. Varsayın ki bir ailenin harcamaları 100 lira tutmaktadır. Bu yıl fiyat artışlarından dolayı söz konusu malların toplam maliyeti 20 TL artsın ve 120 lira olsun. Dolayısıyla bu yılki (tüketici fiyatları) enflasyonu yüzde 20’dir. Bir sene sonra diyelim ki fiyatlar gene 20 TL arttı ve bu paketin toplam fiyatı 140 TL oldu. Bu dönemde fiyatların *artış oranı*, yani *enflasyon oranı*, fiyatlar 120 liralık düzeyden başlatıldığı için yüzde 16.67 olacaktır: $(140 - 120)/120$.

Hiçbir tedbir alınmamasına ve fiyatların 20 lira artmaya devam etmesine karşın, ikinci sene fiyat *artış oranı* sanki kendi kendine yüzde 20’den, 16.67’e gerilemiş durumdadır. Aritmetiğin mucizesi!

Hesabı bir kere daha yapalım. Fiyatlar üçüncü sene gene 20 TL artmış olsun ve 160 liraya ulaşsın. Üçüncü senenin enflasyon oranı da, 140 liralık harcama düzeyine görece, yüzde 14.29 olarak hesaplanacaktır.

Eğer yeterince sabırlı davranırsanız, ekonomide istikrara ilişkin herhangi bir müdahalede bulunmadan, her sene malların fiyatları 20 TL artmaya devam etse dahi, enflasyon oranı altıncı sene *tek haneli sayılara*; on altıncı senede de TC Merkez Bankasının hedeflediği yüzde 5 düzeyine gerileyecektir. (Not düşelim, TCMB’nin açık enflasyon hedeflemesine geçtiği 2006’dan bu yana yüzde 5 enflasyon hedefi henüz tutturulmuş değildir).

Sonuç: enflasyon oranının geçtiğimiz yılın yüksek baz etkisine dayanarak, beklendiği üzere geriliyor olması enflasyonla mücadelede başarı elde edildiği anlamına gelmemektedir.

Cari İşlemler Dengesinde İyileşme

Cari İşlemler Dengesi gündemimizdeki yerini koruyor. Ancak bu sefer “açık” boyutuyla değil, “Cumhuriyet tarihimizin rekor fazlasını vermek” hedefiyle. Cari İşlemler Dengesinde fazla veriyor olmak ulusal ekonomide süregelen dengesizliğin artık düzelmeğe olduğunun bir işareti sayılır mı?

Yanıtı *hayır!* Bilakis, söz konusu gelişmeler krizin derinleşmesinin bir başka işaretidir. Şöyle ki, “Cari İşlemler Dengesi” bir ülkenin yurt dışı ekonomilerle sürdürdüğü üretim ve harcama faaliyetlerinden kaynaklanan döviz alış verişlerinin bilançosunu özetlemektedir.

Milli gelirin tanımlanmasında kullanılan muhasebe özdeşlikleri bakımından ise cari işlemler açığı (ya da dış açık) ulusal tasarruflar ile yatırım harcamaları arasındaki farka eşittir. Eğer yatırım harcamaları için ulusal tasarruf düzeyi yeterli olmamışsa, dış tasarruflara, yani cari işlemler açığını finanse eden sermaye girişlerine ihtiyaç doğacaktır. Söz konusu sermaye girişleri portföy hareketlerini yansıtan spekülâtif nitelikli sıcak para akımlarından ve örneğin özelleştirmeler yoluyla elde edilen döviz gelirlerinden kaynaklandığı gibi, merkez bankasının rezervlerinin eritilmesi, ya da net hata ve noksan kalemi altında yer alan kaynağı belirsiz “meçhul” sermaye girişleri ile karşılanabilir.

Türkiye geleneksel olarak yüksek cari işlemler açığı veren bir ekonomi değildi. Ancak 2003 sonrasında AKP ekonomi idaresi altında o dönemde izlenmekte olan yüksek faiz politikası uyarınca ulusal ekonomiye yoğun sıcak para girişi olmuş; dövizin fiyatı reel olarak yarı yarıya ucuzlamış ve Türkiye’nin ithalata ve dış borçlanmaya dayalı tüketim talebi patlamış idi. Bir yandan AVM çılgınlığı, diğer yanda konut inşaatı ve çılgın projeler tasarımlarıyla sürdürülen bu *Lale Devri* nihayetinde *tasarruflar geriledi*; tasarruf yatırım açığı derinleşti; cari işlemler açığı milli gelirin yüzde 10’una değin çıktı.

2018’den bu yana yaşananlar, artık cari işlemler açığını finanse edecek sermaye girişlerinin sürdürülememesi nedeniyle açığın zorunlu olarak kapanmasıdır. Ulusal ekonomideki daralma ve kriz sürecinde yatırımlar da çöküntü içindedir. Örneğin 2018’in ilk çeyreğinden bu yana geçen altı çeyrek dönemde yatırım harcamalarının büyümesi hep negatiftir. Sırasıyla, yüzde -1.2; -3.0; -6.6; -4.1; -0.7...

Dolayısıyla, yatırımlar gerilemekte ve zaten düşük düzeydeki tasarruflarla eşitlenerek, dış açık kapanmaktadır. Yani ulusal ekonomide daralma sürmekte, kriz reel ekonominin sermaye birikimi kararlarına sirayet etmektedir. Türkiye’de yaşanmakta olan, reel ekonominin krize küçülerek intibak etmesi sürecidir.

Bütün bunların “başarı” olarak nitelendirilmesi; “*hedeflerimizi tutturuyoruz*” diye savunulması ise gerçeklerin gizlenmesi ve algı operasyonundan ibarettir..